

Katarzyna Włodarczyk*

Uniwersytet Szczeciński

E-LEARNING JAKO ELEMENT *LIFELONG LEARNING*. PRZYKŁAD SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest próba przybliżenia aspiracji edukacyjnych Polaków w zakresie „edukacji przez całe życie” (ang. *Lifelong Learning* – LLL). Szczególne znaczenie przypisano edukacji przez Internet (e-learning) jako jednej z form LLL. W związku z realizacją zamierzonego celu w artykule przedstawiono zarówno rozważania teoretyczne, jak i subiektywne oceny Polaków na temat edukacji LLL, w tym e-learningu oraz ich roli w procesie zdobywania wykształcenia, motywacji i zmianie aspiracji edukacyjnych. Dla celów analizy wykorzystano głównie wyniki raportów publikowanych przez Zachodniopomorską Szkołę Biznesu ze Szczecina, a jako materiał pomocniczy fragment wyników badań ankietowych przeprowadzonych przez autorkę oraz dane publikowane przez GUS i CBOS.

Słowa kluczowe: edukacja, kształcenie przez całe życie, e-learning

Wprowadzenie

W gospodarce XXI wieku jednym z najważniejszych zasobów, a jednocześnie czynników decydujących o konkurencyjności gospodarki, jest wiedza. Obserwując sposoby budowania przewagi konkurencyjnej w gospodarce, można zauważyć, że coraz większą rolę odgrywają procesy kształcenia pracowników. Wymaga to za-

* Adres e-mail: k.w-s@wp.pl.

angażowania państwa, które powinny stosować instrumenty w zakresie tworzenia infrastruktury naukowej, jak badania, kształcenia i szkolenia. Osiąganie przewagi konkurencyjnej polega na stosowaniu strategii opartej na wiedzy, czyli wykorzystaniu wiedzy istniejącej, przy jednoczesnym świadomym dążeniu do jej wzbogacania i uzupełniania¹.

Istotne znaczenie przy budowaniu gospodarki opartej na wiedzy mają między innymi strategia lizbońska czy też strategia Europa 2020. Działania dotyczące wiedzy w ramach ich realizowania koncentrują się na rozwoju społeczeństwa informacyjnego, promowaniu „edukacji przez całe życie” (ang. *Lifelong Learning* – LLL) oraz kształcenia odpowiednich kwalifikacji i umiejętności².

Z drugiej strony należy dodać, iż równie ważną rolę odgrywają aspiracje edukacyjne samego społeczeństwa. Rośnie bowiem świadomość konieczności podniesienia swojego poziomu wykształcenia i kwalifikacji. Celem niniejszego artykułu jest próba określenia, jakie znaczenie, według deklaracji Polaków, odgrywa edukacja przez Internet (e-learning) jako jedna z form LLL oraz czy ten typ edukacji pomaga im w podnoszeniu kwalifikacji.

Dla celów analizy wykorzystano materiały źródłowe pochodzące z GUS i CBOS oraz wyniki raportów publikowanych przez Zachodniopomorską Szkołę Biznesu i wyniki badań ankietowych przeprowadzonych przez autorkę.

1. Idea LLL w Polsce

We współczesnej gospodarce wzrosło znaczenie kwalifikacji oraz wiedzy posiadanej przez pracownika. Najlepszym pracownikiem jest dziś osoba, która jest jednocześnie specjalistą w swojej dziedzinie i posiada liczne umiejętności społeczne, takie jak: kreatywność, umiejętność szybkiego dostosowywania się do sy-

¹ M. Lubiński, *Konkurencyjność gospodarki. Pojęcia i sposób mierzenia*, w: *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Polski – uwarunkowania i perspektywy. Raporty. Studia nad konkurencyjnością*, IRiSS, Warszawa 1995, s. 14; R.M. Grant, *The Resource-Based Strategy of Competitive Advantage: Implications for Strategy Formulation*, „California Management Review” 1991, Vol. 33, No. 3, s. 115; J.W. Bossak, W. Bieńkowski, *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna kraju i przedsiębiorstw. Wyzwania dla Polski na progu XXI wieku*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2004.

² Por. m.in.: *Wdrażanie strategii lizbońskiej. Reformy dla rozszerzonej Unii. Raport Komisji na wiosenny szczyt Rady Europejskiej*, 26.03.2004 r.; Lisbon Strategy, http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy (dostęp 28.09.2014); *Europa 2020*, http://ec.europa.eu/europe2020/index_pl.htm (dostęp 28.09.2014).

tuacji, efektywność działania w zespole, a zarazem umiejętność posługiwania się nowymi technologiami. Aby posiadać takie umiejętności i by były one równocześnie atrakcyjne na rynku pracy i dla potencjalnego pracodawcy, konieczne staje się ciągłe inwestowanie w naukę. Stąd też pojawia się kluczowy element życia każdego współczesnego człowieka – bez względu na jego status na rynku pracy – ciągła nauka³.

Każdy współczesny człowiek powinien kierować się mottem: „Dziś nie można nauczyć się czegoś raz na całe życie”⁴. Aktywność na rynku pracy, dbanie o rozwój nie tylko w swoim życiu zawodowym, ale i społecznym, niejednokrotnie wiąże się ze zmianami. Często mogą one oznaczać całkowite przekierowanie dotychczas realizowanych planów i zmiany modelu kariery zarówno edukacyjnej, jak i zawodowej. Obserwując przemiany na rynku pracy, można zauważyć, że istniejący jeszcze kilkanaście czy kilkadziesiąt lat temu model tradycyjnego podejścia do zdobywania wykształcenia i umiejętności staje się dziś przeżytkiem. Nauki pobierane w szkołach średnich czy też na studiach wyższych są ważne, jednak przestają być wystarczające. Wynika to przede wszystkim z faktu zachodzących przemian gospodarczo-społeczno-politycznych, rozwoju nowoczesnych technologii czy też rozwoju metod komunikacji. Dodatkową zmianą, która jest charakterystyczna dla współczesnego rynku pracy, wymagającą przede wszystkim umiejętności dostosowywania się do zmian, jest także proces mobilności pracowników. Na tle wybranych przemian istotny zatem staje się problem ciągłej aktualizacji posiadanej wiedzy i umiejętności oraz **uczenia się przez całe życie**. Koncepcja LLL zakłada, że każdy uczestnik po wejściu na rynek pracy powinien stale doskonalić swoje podstawowe kompetencje profesjonalne, tak aby w razie potrzeby w każdej chwili był gotowy do przemiany zawodowej, nawet pod koniec okresu swojej aktywności zawodowej. Koncepcja LLL zakłada, że miejscem uczenia się osób dorosłych nie powinna być tylko szkoła; umiejętności zawodowe i społeczne powinny być kształtowane przez samo środowisko pracy. Stąd też

³ J. Poteralski, *Ogólnopolskie badania ankietowe dotyczące studiów podyplomowych. Raport zbiorczy*, ZPSB w Szczecinie, Szczecin 2013, www.platforma.knowledgearwork.pl/O_Projekcie/Raporty_Z_Badan (dostęp 28.09.2014).

⁴ W. Jarecki, *Realizacja koncepcji Lifelong Learning (uczenia się przez całe życie) w systemie szkolnictwa wyższego w Polsce*, w: *Raport – zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych*, ZPSB w Szczecinie, Szczecin 2013, www.platforma.knowledgearwork.pl/O_Projekcie/Raporty_Z_Badan (dostęp 28.09.2014).

w realizacji koncepcji LLL ważne są zarówno kwestie uczenia się formalnego, jak i pozaformalnego⁵.

W Polsce zasady wdrażania LLL są zgodne z dyrektywami Unii Europejskiej w tym zakresie. Ministerstwo Edukacji Narodowej aktualizuje dokumenty dotyczące istoty polityki LLL oraz działań związanych z jej realizacją. Celem polityki w zakresie LLL jest dążenie do tego, aby wszystkim uczącym się zapewnić możliwości podnoszenia ich kompetencji i kwalifikacji, które będą wynikały zarówno z ich potrzeb, jak i będą dostosowane do wymogów rynku pracy, a zarazem by ułatwić przepływ osób między sektorami gospodarki i państwami Unii Europejskiej. W celu realizacji tych zadań niezbędna jest stała współpraca pomiędzy rządem, jednostkami samorządu terytorialnego a pracodawcami i pracownikami oraz podmiotami oferującymi kształcenie i szkolenie. Wszystkie te działania znajdują swoje potwierdzenie w realizowanej „Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030” oraz w dokumencie Unii Europejskiej „Europa 2020”. Główne zasady polityki LLL realizowane w krajach Unii Europejskiej to⁶:

- docenianie uczenia się w różnych formach i miejscach (*lifewide learning*),
- docenianie uczenia się na każdym etapie życia (*lifelong learning*),
- powszechność polityki LLL,
- ocena i potwierdzanie efektów uczenia się,
- rozwijanie partnerstwa na rzecz LLL,
- postawienie osoby w centrum zainteresowania polityki,
- efektywne inwestowanie w uczenie się.

Także w Polsce cel strategiczny rozwoju polityki LLL został wyznaczony na podstawie powyższych zasad i dotyczy on zarówno przygotowania dzieci i młodzieży do idei uczenia się przez całe życie, jak i osób dorosłych, podnoszących swoje kompetencje i kwalifikacje, aby robiły to zarówno zgodnie

⁵ *Perspektywa uczenia się przez całe życie. Załącznik do uchwały nr 160/2013 Rady Ministrów z dnia 10 września 2013 r.*, Międzyresortowy Zespół ds. uczenia się przez całe życie, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2013, www.men.gov.pl/images/mlodziez_zagranica/PLL-L_2013_09_10zał_do_uchwały_RM.pdf (dostęp 28.09.2014); J. Poteralski, dz. cyt.

⁶ *Perspektywa uczenia się przez całe życie...; Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa strategia rozwoju kraju*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2013, <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf> (dostęp 28.09.2014); Europa 2020, http://ec.europa.eu/europe2020/index_pl.htm (dostęp 28.09.2014).

z oczekiwaniami rynku pracy, jak i wyzwaniem życia zawodowego, społecznego i osobistego⁷.

Wdrażanie powyższych zasad polityki LLL uznane zostało za najważniejszy cel strategiczny współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia do roku 2020⁸.

2. E-learning jako jedna z form LLL

Uczenie się przez całe życie może być realizowane w ramach kontaktów bezpośrednich jednostki nauczającej i osoby pogłębiającej swoje kwalifikacje. Do form tego typu nauczania należeć mogą między innymi: pobieranie nauki w Centrach Kształcenia Ustawicznego, osobiste uczestnictwo w szkoleniach, kursach zawodowych, studiach podyplomowych, a także wyjazdy na warsztaty, konferencje, seminaria i wizyty studyjne. Inna forma uczenia się przez całe życie może przybierać pośrednie kontakty między jednostką nauczającą a nauczonym. Do tych form można zaliczyć: korzystanie z oferty edukacyjnej w postaci audycji radiowych, telewizyjnych lub poprzez portale internetowe, czytanie prasy i literatury edukacyjnej, a także naukę na odległość, czyli za pomocą Internetu.

W artykule uwagę skupiono na realizowaniu koncepcji LLL przez e-learning, czyli nauczanie na odległość. E-learning można określić jako formy szkolenia, które wykorzystują takie media elektroniczne, jak: Internet, intranet, extranet, przekazy satelitarne, taśmy audio/wideo, telewizję interaktywną itp. W ramach tego sposobu nauczania wiedzę przekazuje się za pomocą komputera i z reguły brak jest osobistego kontaktu między nauczycielem i uczniami lub też kontakt ten jest ograniczony do minimum. Jak każda forma nauczania, także e-learning ma zarówno wady, jak i zalety, dostrzegane przez nauczających i nauczanych. W tabeli 1 przedstawiono wybrane korzyści płynące z podejmowania nauki w formie e-learningu, a także wady związane z nauczaniem *on-line*.

⁷ *Perspektywa uczenia się przez całe życie...*

⁸ Najważniejszym instrumentem służącym realizacji polityki LLL są Europejskie Ramy Kwalifikacji (ERK), które mają umożliwić porównywalność kwalifikacji zdobywanych w różnych sektorach i krajach UE. W Polsce, tak jak w większości państw UE, podjęto decyzję o opracowaniu i wdrożeniu Krajowych Ram Kwalifikacji (KRK). Prace nad wypracowaniem kompleksowej i spójnej polityki na rzecz uczenia się przez całe życie, w tym uwzględniającej możliwości i zadania uczelni wyższych w tym zakresie, trwają od 2006 r. i można je obecnie uznać za zaawansowane. Zakończenie wprowadzenia Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK) przewiduje się do końca 2014 r. Za: J. Poterański, dz. cyt.

Tabela 1. Zalety i wady e-learningu z punktu widzenia nauczyciela i ucznia

Zalety	Wady
<ul style="list-style-type: none"> – wygodny czas nauczania, – oszczędność czasu, – ograniczenie kosztów (np. dojazdu), – fizyczne utrwalenie wiadomości przekazywanych przez nauczyciela, – nieograniczony w czasie dostęp do informacji przekazywanych przez nauczyciela, – modyfikacja programu nauczania na bieżąco dostosowana do potrzeb zgłaszanych przez uczących się; elastyczność procesu nauczania, – nieustanna aktualizacja materiałów dydaktycznych, – realizowanie nauki w sposób wygodny dla ucznia, – łatwy sposób komunikacji, – korzystanie z najnowszych osiągnięć techniki 	<ul style="list-style-type: none"> – brak osobistego kontaktu, – czasochłonność przygotowania materiałów dydaktycznych, – niejasne lub niewystarczające materiały dydaktyczne, – bardziej niezobowiązujące podejście do nauki niż w przypadku formy tradycyjnego nauczania, – ryzyko oszukiwania nauczyciela przez ucznia (np. poprzez podstawianie innej osoby, nieuczciwego zaliczania zadanych prac itp.), – ograniczony kontakt lub całkowity jego brak w przypadku awarii technicznej

Źródło: opracowanie własne.

Warto zaznaczyć, że od początku XXI wieku w szkolnictwie wyższym (w Polsce i za granicą) widoczna staje się rosnąca tendencja do tworzenia platform internetowych, służących nauczaniu na odległość. W przypadku szkół wyższych w sieci dostępne są między innymi: programy studiów na poszczególnych poziomach, opisy przedmiotów, rejestracja w sieci, e-doradztwo, sprzedaż lub korzystanie z podręczników i gazet *on-line* itp.

3. E-learning w Polsce – wyniki badań

Od 2002 roku w polskich gospodarstwach domowych odnotowywano wzrost poziomu wyposażenia w komputery. Posiadanie komputera we współczesnym gospodarstwie domowym nie świadczy o jego zamożności, a raczej o nowoczesności. Właścicielami komputerów w Polsce są najczęściej mieszkańcy miast, uczniowie,

studenci, pracujący na własny rachunek oraz pracownicy usług⁹. W tabeli 2 przedstawiono, jak zmieniał się w Polsce odsetek gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu w latach 2002–2013.

Tabela 2. Polskie gospodarstwa domowe posiadające dostęp do Internetu w latach 2002–2013 (w % ogółu gospodarstw domowych)

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gospodarstwa domowe posiadające Internet	11	14	26	30	36	41	48	59	63	67	70	72

Źródło: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, GUS, Warszawa 2010, s. 299; *Wzrost standardu wyposażenia gospodarstw domowych. Komunikat z badań BS/39/2011*, CBOS, Warszawa 2011; *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2009–2013*, GUS, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spolescenstwo-informacyjne/> (dostęp 28.09.2014).

Jak wynika z danych tabeli 2, wpływem technologicznym oraz Internetowi ulega również polskie społeczeństwo. Podczas gdy jeszcze w 2004 roku dostęp do Internetu posiadała jedna czwarta polskich gospodarstw domowych, to do 2013 roku odsetek ten wzrósł do prawie trzech czwartych. W dalszej analizie w celu odpowiedzi na pytanie, czy Polacy korzystają z takiej formy nauki, jak e-learning, wykorzystano wyniki badań autorki, a także raporty z badań Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu w Szczecinie.

Według badania ankietowego przeprowadzonego przez autorkę¹⁰ na reprezentatywnej próbie 1000 dorosłych Polaków wynika, że z Internetu korzystało 59% z nich. Najczęściej z Internetu korzystały osoby z wykształceniem średnim, pomaturalnym oraz wyższym nieukończonym oraz osoby pracujące. W tabeli 3 przedstawiono cele korzystania z Internetu przez badanych.

⁹ *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, GUS, Warszawa 2010, s. 299; *Wzrost standardu wyposażenia gospodarstw domowych. Komunikat z badań BS/39/2011*, CBOS, Warszawa 2011.

¹⁰ Próba badawcza została dobrana według statystyk GUS ze względu na: płeć, wiek i miejsce zamieszkania. Pomiarem objęto 1000 Polaków (474 mężczyzn i 526 kobiet). Badania ankietowe zlecono firmie Pentor Research International w maju 2011 r. Zastosowano metodę *random route*. Szerzej na temat badania: K. Włodarczyk, *Rynkowe zachowania polskich konsumentów w dobie globalizacji konsumpcji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013.

Tabela 3. Cele korzystania z Internetu w 2011 roku w grupie użytkowników Internetu (N = 593)

Cel korzystania z Internetu	Odsetek badanych
Komunikowania się z ludźmi	73
Poszukiwanie informacji o towarach i usługach	61
Usługi bankowe	57
Oglądanie filmów, słuchanie muzyki	53
Zakupy towarów	48
Używanie programów komputerowych	41
Poznawanie ludzi	38
Granie w sieci	35
Praca	28
Czytanie książek, gazet	27
Edukacja przez Internet	24
Zakupy usług	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Jak wynika z danych tabeli 3, Internet przede wszystkim był wykorzystywany w celach komunikacyjnych, rozrywkowych, do zdobywania informacji o towarach i usługach oraz załatwiania spraw bankowych. Na podstawie uzyskanych deklaracji można stwierdzić, że tylko niespełna jedna czwarta użytkowników Internetu wykorzystywała to narzędzie do edukacji.

Badania na temat zasadności wykorzystania nauczania na odległość przeprowadzono także w Zachodniopomorskiej Szkole Biznesu ze Szczecina w ramach projektu „Knowledge@Work – zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych”¹¹. W badaniu wzięło udział 610 słuchaczy studiów podyplomowych z uczelni wyższych w całej Polsce. Badania przeprowadzono metodą CATI w marcu i kwietniu 2013 roku¹². Celem badań było uzyskanie odpowiedzi na pytania: 1) Jak oce-

¹¹ www.platforma.knowledgeatwork.pl (dostęp 28.09.2014).

¹² Badanie słuchaczy studiów podyplomowych stanowiło tylko część całkowitego badania realizowanego w ramach projektu „Knowledge@Work – zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych”. Drugą grupę badanych stanowili wykładowcy. W tej grupie zrealizowano 203 ankiety metodą CATI (w marcu i kwietniu 2013 r). Podstawowym celem badania w przypadku tej grupy było poznanie opinii wykładowców na temat silnych i słabych stron studiów podyplomowych w Polsce, a także określenie barier i oczekiwań wobec realizacji procesu kształcenia LLL. Trzecią grupą ujętą w badaniu były osoby odpowiedzialne za organizację studiów. W ramach projektu przebadano 62 osoby reprezentujące jednostki organizacyjne uczelni, realizujące studia podyplomowe (kierownicy studiów podyplomowych, dziekani itp.). W badaniu trzeciej grupy wykorzystano wywiad bezpośredni.

niana jest jakość kształcenia i oferta edukacyjna szkół wyższych na poziomie studiów podyplomowych przez słuchaczy? 2) Czy studia podyplomowe mają istotne znaczenie w koncepcji LLL według słuchaczy? W jednym z pytań ankietowych zapytano badanych także o to, czy byliby skłonni korzystać z technik kształcenia na odległość w ramach realizowanych studiów podyplomowych, czy odczuwają w ogóle taką potrzebę oraz czy widzą ograniczenia w odniesieniu do stosowania tych technik?

Na podstawie badania ustalono formy nauczania, które respondenci wskazywali jako najbardziej dla nich atrakcyjne, a zarazem efektywne w zdobywaniu wiedzy. W tabeli 4 przedstawiono ranking tych form.

Tabela 4. Ranking preferowanych przez słuchaczy form nauczania

Forma nauczania	Odsetek wskazań
Wykład tradycyjny z interakcją (pytania, dyskusja)	31,97
Wykład z elementami projektów, eksperymentów, symulacji, gier, aktywizacji ruchowej	31,64
Każdy z tych sposobów jest dla mnie dogodny	26,23
Interaktywny kontakt z wykładowcą. Materiały dostępne w wersji elektronicznej w każdym momencie	20,98
Wykład, w trakcie którego słuchacze robią notatki, szkice, tabele, grafy, piszą na klawiaturze	20,16
Wykład tradycyjny bez interakcji ze słuchaczem	11,15

Źródło: J. Poteralski, *Ogólnopolskie badania ankietowe słuchaczy studiów podyplomowych. Raport*, ZPSB w Szczecinie, Szczecin 2013, www.platforma.knowledgeatwork.pl/O_Projekcie/Raporty_Z_Badan (dostęp 28.09.2014).

Jak wynika z danych tabeli 4, respondenci najchętniej przyswajali wiedzę poprzez wykłady, w których możliwy był kontakt z wykładowcą w postaci dyskusji, eksperymentów, gier i innych technik aktywizujących. Najmniejszym zainteresowaniem cieszył się wykład o tradycyjnym charakterze.

Słuchaczy studiów podyplomowych zapytano także o nauczanie na odległość, w tym e-learning. W tabeli 5 przedstawiono ranking cech, które respondenci wskazywali jako charakterystyczne, według nich, dla e-learningu.

Badanie to realizowano w tym samym czasie co poprzednie. Celem ostatniego badania była ocena oferty studiów przez jej organizatorów, a także ocena aspektów merytorycznych, dydaktycznych i organizacyjnych studiów podyplomowych. Szerzej o projekcie i badaniach: www.platforma.knowledgeatwork.pl (dostęp 28.09.2014).

Tabela 5. Ranking opinii na temat nauczania na odległość (według odsetka respondentów)*

Opinia	Odsetek wskazań
Pozwala na uczenie się w dogodnym dla studenta miejscu i czasie	46,07
Ułatwia dostęp do materiałów dydaktycznych	35,90
Nie mam zdania	18,03
Motywuje do nauki	16,39
Przedłuża proces nauczania	11,97
Ma znikomy wpływ na przebieg nauki	10,98
Zniechęca do pogłębiania wiedzy	10,66
Pozwala na lepszy kontakt z wykładowcą	10,00
Znacznie przyspiesza uczenie się	8,36

*Respondenci mogli wybrać maksymalnie 3 cechy spośród odczytanych przez ankietera

Źródło: jak w tabeli 4.

Według danych tabeli 5, respondenci w e-learningu przede wszystkim doceniali możliwość uczenia się w dogodnym dla studenta miejscu i czasie – tak wskazywał niemal co drugi badany. Co trzeci uważał natomiast, że nauczanie na odległość to znaczne uproszczenie w docieraniu i posiadaniu materiałów dydaktycznych. Ponadto jako pozytywne cechy tego sposobu nauki respondenci wskazali: zwiększoną motywację do nauki (takiej odpowiedzi udzielała co szósta badana osoba), lepszy kontakt z wykładowcą (co dziesiąty respondent tak uważał) i przyspieszenie uczenia się (co 12 osoba). Jako cechy negatywne e-learningu słuchacze studiów podyplomowych wskazali: przedłużanie procesu nauczania się (co ósma osoba tak twierdziła), znikomy wpływ na przebieg nauki oraz zniechęcenie do pogłębiania nauki (w obu przypadkach wskazywał tak co dziewiąty badany).

Podsumowanie

Awans edukacyjny polskiego społeczeństwa znajduje odzwierciedlenie w badaniach sondażowych prowadzonych od początku lat 90. XX wieku¹³. Wyni-

¹³ Badania prowadzone od 1990 r. do tej pory są m.in. przez CBOS. Przedstawiają: subiektywne oceny Polaków na temat wykształcenia, motywacji i aspiracji edukacyjnych, roli szkół w procesie wychowawczym, inwestycji w edukację oraz opinie na temat zmian w systemie edukacji. Szerzej: www.cbos.pl (dostęp 28.09.2014).

ka z nich, że większość Polaków uważa, iż posiadanie wykształcenia jest istotnym wskaźnikiem pozycji społecznej, prestiżu, postrzegania osoby w środowisku, a zarazem wpływa na warunki materialne poprzez zajmowane stanowisko i ścieżkę kariery zawodowej.

Na podstawie przeprowadzonych w artykule rozważań teoretyczno-empirycznych można stwierdzić, że Polacy zauważają konieczność podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych i kompetencji społecznych w ramach realizacji koncepcji LLL. W przypadku e-learningu występuje jeszcze jednak pewna bariera. Z jednej strony bowiem polskie społeczeństwo akceptuje formę nauczania na odległość, bo podkreśla jej zalety w postaci dogodnego czasu nauki i łatwego dostępu do materiałów dydaktycznych. Z drugiej zaś strony widoczne są obawy uczniów wobec e-learningu.

Należy także dodać, że zaspokojenie rosnących aspiracji edukacyjnych Polaków nie jest możliwe bez głębokich zmian o charakterze ilościowym i jakościowym w sferze szeroko rozumianej polityki oświatowej i w systemie edukacji, jego organizacji i programach. Wyniki przedstawianych badań ankietowych wskazują między innymi na niedostatki w popularyzowaniu wśród uczniów form nauczania na odległość (w tym e-learningu), a tym samym na brak zindywidualizowanego podejścia do słuchaczy, jak również wciąż niewystarczające wykorzystanie technologii informatycznych.

Mając na uwadze zarówno wyniki badań ankietowych, jak również wytyczne funkcjonowania europejskiego obszaru LLL, można zakładać, że przyszła oferta edukacyjna instytucji szkoleniowych będzie koncentrowała się w większym stopniu na podmiocie kształcenia, czyli na potrzebach osób uczących się.

Literatura

Bossak J.W., Bieńkowski W., *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna kraju i przedsiębiorstw. Wyzwania dla Polski na progu XXI wieku*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2004.

Europa 2020, http://ec.europa.eu/europe2020/index_pl.htm (dostęp 28.09.2014).

Grant R.M., *The Resource-Based Strategy of Competitive Advantage: Implications for Strategy Formulation*, „California Management Review” 1991, Vol. 33, No. 3.

Jarecki W., *Realizacja koncepcji Lifelong Learning (uczenia się przez całe życie) w systemie szkolnictwa wyższego w Polsce*, w: *Raport – zintegrowany model kształcenia przez całe*

- życie na uczelniach wyższych, ZPSB w Szczecinie, Szczecin 2013, www.platforma.knowledgeatwork.pl/O_Projekcie/Raporty_Z_Badan (dostęp 28.09.2014).
- Lubiński M., *Konkurencyjność gospodarki. Pojęcia i sposób mierzenia*, w: *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Polski – uwarunkowania i perspektywy. Raporty. Studia nad konkurencyjnością*, IRiSS, Warszawa 1995.
- Perspektywa uczenia się przez całe życie, załącznik do uchwały nr 160/2013 Rady Ministrów z dnia 10 września 2013 r.*, Międzyresortowy Zespół ds. uczenia się przez całe życie, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2013, www.men.gov.pl/images/mlodziez_zagranica/PLLL_2013_09_10zał_do_uchwały_RM.pdf (dostęp 28.09.2014).
- Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa strategia rozwoju kraju*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2013, <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf> (dostęp 28.09.2014).
- Poteralski J., *Ogólnopolskie badania ankietowe słuchaczy studiów podyplomowych. Raport*, ZPSB w Szczecinie, Szczecin 2013, www.platforma.knowledgeatwork.pl/O_Projekcie/Raporty_Z_Badan (dostęp 28.09.2014).
- Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, GUS, Warszawa 2010.
- Spoleczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2009–2013*, GUS, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/> (dostęp 28.09.2014).
- Wdrażanie strategii lizbońskiej. Reformy dla rozszerzonej Unii. Raport Komisji na wiosenny szczyt Rady Europejskiej, Lisbon Strategy*, http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy (dostęp 28.09.2014).
- Włodarczyk K., *Rynkowe zachowania polskich konsumentów w dobie globalizacji konsumpcji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013.
- www.cbos.pl (dostęp 28.09.2014).
- www.platforma.knowledgeatwork.pl (dostęp 28.09.2014).
- Wzrost standardu wyposażenia gospodarstw domowych. Komunikat z badań BS/39/2011*, CBOS, Warszawa 2011.

E-LEARNING AS AN ELEMENT OF LIFELONG LEARNING. THE EXAMPLE OF POLISH SOCIETY

Abstract

The article is aimed at presenting educational aspirations of Polish people in terms of lifelong learning (LLL). Special attention was paid to e-learning as one of forms of LLL. To

accomplish this objective, the Author referred both to theory and subjective opinions expressed by the Poles about LLL, with specific reference to e-learning, and its role in receiving education, becoming motivated and changing one's educational aspirations. The Author based her analysis on the reports published by the West Pomeranian Business School (ZPSB) in Szczecin and the findings of questionnaire survey she has conducted.

Translated by Katarzyna Włodarczyk

Keywords: education, lifelong learning, e-learning

JEL Codes: I23, I25, O15

